

A NAGY KÍSÉRLET

Történelmi dráma a Tanácsköztársaság
szegedi napjairól

Potyondi polgármester szobája. Potyondi az íróasztalánál ül és egy iratot tanulmányoz. Kopogtatnak az ajtón.

POTYONDI: Igen.

ÓR (Lédererrel be.): Polgármester úr, alázatosan jelentem, ezt a gyanús egyént előállítottam.

LÉDERER: Tiltakozom. Micsoda eljárás ez? Ártatlan embereket elfognak és bilincsbe vernek. Micsoda állapotok! Ezért valaki még fizetni fog.

POTYONDI: Hallgasson! Úgyt vizsgáljuk, s ha ártatlan, szabadon engedjük. (Az Órhöz): Hogyan fogta el?

ÓR: A román határon negyedmagammal őrszolgálatot teljesítettem. Ez az egyén román területéről egy kis erdőn át, fától fáig lopakodva, át akart szökni hozzánk. Az „állj” felszólításra nem állt meg, hanem futni kezdett. Riasztó lövéseket adtunk le, erre megállt. Zsebében ezt a pisztolyt találtuk. (Egy pisztolyt vesz elő és ad át Potyondinak.) Elvettük tőle, őt pedig a polgármester úr parancsa szerint behoztuk ide.

LÉDERER: Felháborító!

POTYONDI: Hallgasson! (Az Órhöz): Jól tette. Várjon kint, majd én kihallgatom.

ÓR: Igenis. Kint várok. (Szalutál és ki.)

POTYONDI: (Miután az Ór kiment): Megőrültél? Hogy lehetett ilyen ügyetlen?

LÉDERER: Hagyd ezt most. Ha nem kapok szigorú utasítást, hogy fegyvert egyelőre ne használjak, szitává lőttem volna őket.

POTYONDI: Szerencse, hogy utasításomra minden elfogott gyanús egyént hoztam hoznak.

LÉDERER: Bölcs intézkedés.

POTYONDI: Mit hoztál?

LÉDERER: A bécsi Komité a siker érdekében szükségesnek tartja, hogy egyesüljünk az aradi kormányval. Így többen leszünk és nagyobb erőt képviselünk.

POTYONDI: És több jellel kell osztzkodnunk a hatalmon. Mi a közvetlen utasítás?

LÉDERER: Elő kell készítenünk a fegyveres akciót.

POTYONDI: Az urak Bécsből könnyen dirigálnak, de lennének csak a helyünkben, nem tudom, mit csinálnának.

LÉDERER: Egyelőre gyengíteni kell a vörösök pozícióját.

POTYONDI: Nem árulnád el, hogyan?

LÉDERER: Te és az embe- reid, akik beépültetek a rendszerbe, legálisan bombasztjátok ott, ahol csak tudjátok. Ezt azt hiszem, felesleges részleteznem, ehhez te jobban értesz.

POTYONDI: Csakhogy ez nem olyan könnyű, ahogy te gondold. Ezeknek is van

eszüik és nem mindegyik bízik bennem.

LÉDERER: Nem féltetek. Különb is a jövőd megér egy kis kockázatot.

POTYONDI: Na, de meddig kell ezt csinálnom? Minél tovább játszom ezt a kétkulacsos szerepet, annál jobban ki vagyok téve, hogy leleplezzenek.

LÉDERER: Nem tart sokáig az egész. Lehet, hogy már egy héten belül újabb tisztíkülönítményeket állítunk fel. A franciák is erősítik megszálló csapataikat. Legmagasabb helyről úgy tudom, hogy nem gátolják szervekedésünket, sőt velünk vannak.

POTYONDI: A városban egyre több ember csatlakozik a direktóriumhoz.

LÉDERER: Ellenpropagandát kell kifejteni.

POTYONDI: Én fejtek ki ellenpropagandát?

LÉDERER: Nem te, hanem az embereid. A klérust is fel kell használni.

POTYONDI: Hogy mossalak tisztára és mivel engedjelek el?

LÉDERER: Az a te dolgod. Egyébként is mint polgármester nem tartozol számadással senkinek. Azt csinálj, amit akarsz.

POTYONDI: Nagyon tévedsz. Ez a Zámbo zászlós mindenbe beleltti az orrát, különösen a katonai ügyekbe. Ő a Vörös Őrség parancsnoka.

LÉDERER: Zászlós léteke kommunista?

POTYONDI: Méghozzá vad. Oroszországban a bolsevikok mellett harcolt, talán zászlóaljot is vezényelt.

LÉDERER: Na, majd lesz rá gondunk.

POTYONDI: Mit mondjak, ha kérdezi, mért eresztettelek szabadon?

LÉDERER: Mondd azt, hogy román fogságból szök-

tem és be akarok állni a Vörös Őrségbe.

POTYONDI: Te? Ne tréfálg!

LÉDERER: Ahogy te szolgálod a vörösöket, úgy szolgálhatom én is. Vagy nem?

POTYONDI: Igaz. Erre nem is gondoltam. (Zámbo és Walter be.)

WALTER: Jó napot.

POTYONDI: Jó napot, Walter elvtárs.

ZÁMBÓ: Az ór jelentette, hogy egy gyanús alakot fogott el. (Rámutat Lédererre.) Ő az?

POTYONDI: Őt fogta el, de én semmi gyanúsát nem találok benne.

ZÁMBÓ: Ennek eldöntése nem a maga feladata. Mért hozatta ide, amikor az elfogott gyanús elemek kihallgatása az én hatásköröm.

POTYONDI: Zámbo elvtárs úgyszólván egész nap távol van, én meg egész nap itt vagyok. Gondoltam, hátha veszélyes elem is van az elfogottak között, jobb azonnal kihallgatni őket.

ZÁMBÓ: Ezentúl legyen szíves ne avatkozzék az én dolgomba. Az őrszolgálatnak kiadtam az utasítást, hogy az elfogottakat azonnal hozzám vezessék.

POTYONDI: Kérem, ahogy óhajtja.

ZÁMBÓ: (Lédererhez): Neve?

LÉDERER: Léderer Gusztáv.

ZÁMBÓ: Hol fogta el az ór?

LÉDERER: A román határon.

ZÁMBÓ: Mit keresett arra?

LÉDERER: Román fogságból szöktem.

ZÁMBÓ: Rendfokozata?

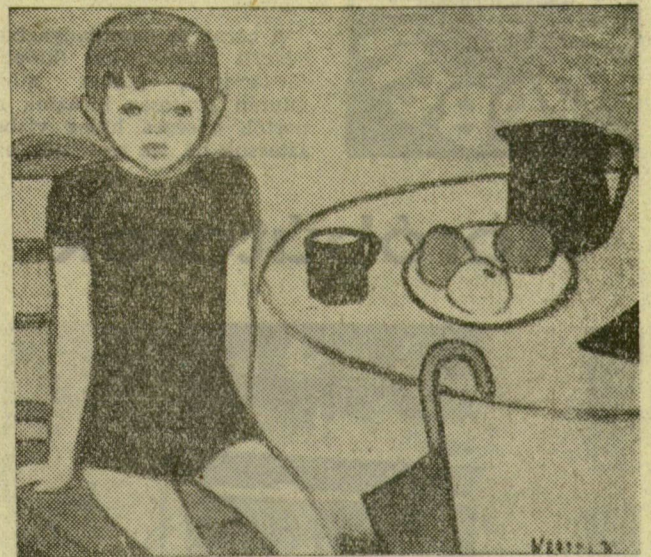
LÉDERER: Főhadnagy.

ZÁMBÓ: Mutassa a papírjait.

LÉDERER: Tessék.

Az író legújabb darabjában a Tanácsköztársaság szegedi napjait dolgozza fel. A dráma emléket kíván állítani azoknak, akik, ha rövid időre is, az ellenség elleni harcban először vitték nálunk diadalra a szocializmus eszméit. Az alábbiakban egy jellemző részletet közlünk a drámából.

NYÁRI TÁRLAT, 68

KOSZTA ROZÁLIA
KISFIÚ AZ ASZTALNÁL

SIMON FERENC

KÓRUS

KAJÁRI GYULA
MIKOR AZ EMBER ÁLMAIT TEMETI

MIZSER PÁL

BESZÉLGETŐK

Szepesi Attila

AUGUSZTUS

röppen a zaf augusztus messzi mezőkön a gyermek játszik a búzavirág-mosolyú aratókkal aki voltam a gyermek homloka mennybölt lába a rét faj aki voltam most a szívem kő arcom a város játszhatok itt már nem lelem azt aki voltam, a lengő zöldtűzű tájakon át aki villámlott falovacskán lobban az év rőt augusztus vas-szeptember s
[örök-álmos
október nem ahogy rég szánka-november s
[betlehemes
tünde karácsony a felnőtt homloka horgad
gyermek-e még vagy már csak az álom órák
ébrednek szívében a kőfolyosóra a kongó
messzi szobába suhant kis kölyköt akit
ott keresek minden mosolyomban teste a testem
mégis homloka mennybölt lába a rét s most arcom
[a város.

szemek figyelték minden mozdulatát. Most megígérték, hogy ezentúl minden másképp lesz. Felültesen nem szabad többé senkit sem gyanúsítani. Az eladót szigorúan felszólítják arra: körültekintően és alaposan nézze meg, kit merészel gyanúsítani. Tehát az eladó — nehogy véletlenül ártatlant gyanúsítson — még gondosabban fogja figyelni a kedves vevőt. Igaz, nem azért, hogy lop-e; éppen ellenkezőleg, hogy tiszta szívvel meggyőződhessék a vásárló teljes ártatlanságáról. Most már csak az a fontos, hogy a vevőt fokozott gondossággal szemmel tartó eladó tekintetéből ne az sugározzék: figyellek, te alak, mert gyanús vagy nekem. Hanem az sugározzék: figyellek, te kedves vásárló, nehogy, istenments, alaptalanul gyanúsítsalak.

Bernard Shaw azzal magyarázta a házasság intézményének tartósságát, hogy az egyesít a kísértés maximumát az alkalom maximumával. Az ő idejében még ismeretlenek voltak az önkiszolgáló boltok. Ezeknek, szemben a házassággal, az a legfőbb hátrányuk, hogy szintén egyesítik a kísértés maximumát az alkalom maximumával. A házasságban ott kísért

a kedves nő, s ott a töméntelen alkalom, hogy őt magunkévá tegyük. Az önkiszolgáló KÖZERT-ekben pedig — bocsánat a méltatlan hasonlalt — ott kísért a szardínia és a tábla csokoládé, s ott a töméntelen alkalom, hogy ezeket magunkévá tegyük. Láthatjuk tehát, milyen pokolian nehéz erkölcsi alapelveket és emberi magatartásokat összeegyeztetni. Ha az önkiszolgáló KÖZERT-ekre gondolok: az emberiség sorsát egyszerre nehezen megoldhatónak érzem. Aki belép egy ilyen üzletbe: hivatalból gyanússá válik. S ez szinte természetes. „Némelyik vevő megfellelkezik magáról” — írja igazán tisztelettel az újság. De melyik az a némelyik? — töprengek jogos aggodalommal a KÖZERT-ben. Mit tehetnek egyebet: figyelnek bennünket. Ha nagyon figyelnek: természetes, hogy megsértődünk. Ha nem figyelnek nagyon, könnyebben tévedhetnek: s akkor természetesen — még jobban megsértődünk. Tehát hogy ne bántsanak meg az alaptalan és megszegyenítő gyanúsítással, még jobban figyelnek — a tévedések elkerülése végett. Mi pedig még jobban megsértődünk. Hol itt a megol-

dás? Tartok tőle, hogy ezen a kereskedelmi iskolákban bevezetésre kerülő új tantárgy sem tud lényegesen változtatni. Ott, mint olvasom, megtanulják majd a tanulók, hogyan kell a legtapintatosabban, a legkevésbé bántóan viselkedni a bolti tolvajoknak vélt vásárlókkal. Ők az összes vásárlók néhány ezrelékét jelentik csak, s így aránylag könnyű valamennyiükkel udvariasnak lenni.

En mindenesetre elhatároztam, ha legközelebb tíz deka szalámit vásárolok, s azzal egyik pénztártól a másikig zavarnak, mert vagy a blokkoló gép romlott el, vagy éppen a blokkokat számolják össze — odaálok az üzletvezető elé. Becsületesen a szemébe nézek, s így szólok halkan: „Vezető kártárs, én ezt a szalámit loptam”. Erre hárman udvariasan körülvesznek, bekisérnek a kényelmes irodába — s tekintettel vallomásomra és őszinte megbánásomra: kifizetik velem a szalámi árát, és elbocsátanak. En pedig könnyű szívvel megyek ki az üzletből, ahol vásárlótársaim hosszú sora kigyózik az egyetlen pénztár előtt — tekintve, hogy ők nem loptak semmit.